

Sofus Madsen i hans atelier, under arbeid med Fontenegutten ca 1920



# Sofus

Fra leirklump til skulptur



## Skoleprosjekt

Forside: Sofus Madsen, sprøytegutten 1927, bronse  
Bakside: Sofus Madsen i hans atelier, under arbeid med  
Fontenegutten ca 1920

Tekst: Einar Wiig

Foto: Bjørn Arne Olsen

Eldre foto: Utlånt av Helge Jensen og Inge Nørgaard  
Lay-out og design: May Kristin Røen og Bjørn Arne Olsen  
Produsert av Grethe og Sofus Madsens stiftelse 2005



Undervisning i Sofus Madsen skulpturmuseum

# Sofus

Sofus Madsen ble født for over hundre år siden. Han vokste opp i nærheten av teateret i Bergen. På en av sine oppdagelsesferder i byen kom han over et billedhuggerverksted. Sofus likte å se på når billedhuggeren arbeidet og fikk selv lyst til å lage små figurer. Sannsynligvis var det i dette verkstedet Sofus fattet interesse for å lage skulpturer.

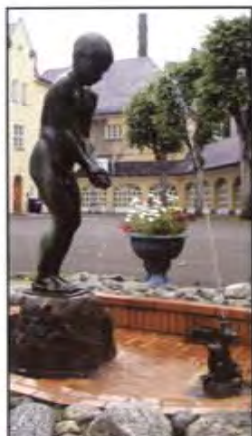
Som gutt likte han også veldig godt å tegne. En av disse henger i museet i dag. Senere ble han opptatt av selv å lage skulpturer, for det meste av nakne mennesker.

Så snart han ble voksen dro Sofus til utlandet for å utdanne seg til kunstner. I København og Paris gikk han mye rundt i kunstmuseene for å lære av det han kunne se av skulpturer der. Etter en del år kom Sofus tilbake til Bergen og han ble boende i hjembyen resten av livet. På Landås bygget han og konen Grethe et hus der han også kunne arbeide med sine skulpturer og hun kunne veve billedtepper. Noe av det han likte aller best var å lage skulpturer av barn.

Sofus Madsen ble en veldig gammel som nesten hele livet arbeidet med skulpturer av mennesker og dyr. Den siste store skulpturen laget han da han var 87 år gammel.



# SOFUS I BYEN



Alle som har gått litt rundt i Bergens gater har sett skulpturer av Sofus Madsen. Skulpturer som gråter og smiler, skulpturer som spruter vann eller holder hendene foran øynene for å beskytte seg mot solen. Noen forestiller gutter, andre jenter eller gamle menn. De som ser opp mot taket av kjøpesenteret Sundt, kan langt der oppe se en naken mann med en hatt som er utstyrt med vinger. Det er Merkur, den romerske guden for handel. Og den som går en tur i Nygårdsparken har sikkert sett en skulptur av en kvinne som rir på en bølge. Kanskje er hun en romersk gudinne. I alle fall er skulpturen det som kalles en utsmykning, fordi den er med på å gjøre parken enda vakrere.

Det skulpturene nede i byen har felles er at de alle er støpt i bronse. På Sofus Madsens skulpturmuseum går det an å se flere skulpturer - laget av leire, gips, stein, bronse eller en slags sement. Dette er skulpturer av unge par, små barn, sterke menn og pingviner og av noe som ligner på figurer fra et eventyr.

Den gang Sofus Madsen levde var det store museumsrommet atelier, det vil si at det var her han laget sine skulpturer. I mer enn 70 år laget Sofus skulpturkunst - og det beste av det han skapte går det an å se i dette museet. Her går det dessuten an å se hvordan han laget sine skulpturer.

# FRÅ LEIRKLUMP TIL SKULPTUR

## 1. Hva er den rare formen med tau rundt?

Dette er en støpeform som er blitt laget for å bli fylt med gips eller flytende metall. Ser du ned i hullet på toppen, kan du se formen til fuglen som ble støpt inni den.



## 2. Er en bronseskulptur hard eller myk?

Det rare er at den er begge deler. Slår du hardt på en bronseskulptur med hånden merker du at den er hard, men gnir du med hånden over den kjenner du også hvor myk den kan være.



## 3. Tror du det er vanskelig å få skulpturer til å ligne på mennesker?



I alle fall så mye som Sofus fikk sine skulpturer til å ligne. Han måtte øve seg i mange år for å få dem til å bli så naturtro og så vakre som han ville ha dem. Når han skulle lage skulpturer hadde han modeller han kunne se etter. Å forme en skulptur kunne ta veldig lang tid, så de som stod modell måtte være veldig tålmodige og flinke til å stå i samme stilling hele tiden.





#### 4. Lages skulpturer i andre materialer enn bronse og gips?

Skulpturer kan lages av veldig mange materialer: stein, tre og betong, ja til og med glass, bomull og gamle colabokser kan bli brukt som materiale for skulpturer.



#### 5. Hvordan blir steinskulpturer laget?

Steinskulpturer blir hugget med et redskap som kalles meisel. Kunstneren slår på meiselen med en hammer slik at små steinbiter slås av. Derfor kalles ofte kunstnere som lager skulpturer for billedhuggere. Til slutt brukes andre redskaper til å få en jevn overflate.



#### 6. Hva tror du Sprøytegutten gjør?

Gutten står og spruter vann som han samler i hendene. Det kan du se nede ved Lille Lungegårdsvann der denne skulpturen er en del av en fontene.



#### 7. Hvorfor står de tre guttene som Sofus laget ute i byen?

Skulpturer som dette kalles utsmykninger. Det betyr at de skal gjøre byen finere og at de som bor der skal få noe pent å se på.



#### 8. Hvorfor tror du jenten løfter hendene over hodet?

Kanskje bruker hun hendene for å skjerme øynene mot solen som skinner på himmelen. Og kanskje er hun ute en fin sommerdag for å bade og står på svaberget før hun går ut i vannet.

#### 9. Hva er relieffer?

Relieffer er skulpturer som du ikke kan gå rundt og som er mindre dype enn de som står fritt på gulvet eller bakken. I Madsenmuseet er det hengt opp flere relieffer.





10. Hvorfor er den ene kvinnen i Frise til sjømannsmonument så trist at hun holder hendene foran ansiktet?

Hun har nettopp tatt farvel med sin mann som er sjømann og skal ut på havet med et stort skip. Under første verdenskrig var det svært farlig å være sjømann. Dette relieffet er et minnesmerke over de mange sjømennene som omkom under krigen.



11. Hvorfor laget Sofus skulpturer med nesten bare et hode?

Skulpturer som dette kalles byster og skal minne oss om den personen den ligner på. Menneskene Sofus laget byster av hadde gjort noe som andre mente det var viktig å huske etter at de var døde.



12. Kan du se hvordan Sofus viser at Sverre Jordan var en gammel mann?

Legg merke til de mange og dype rynkene og at han har lite hår på hodet.



13. Tror du mannen og kvinnen som står med ryggene mot hverandre er venner eller uvenner?

Ser du godt etter, legger du sikkert merke til at de holder håndflatene mot hverandre. Og så snur de seg mot hverandre og smiler. Tror du de ville gjort det hvis de var uvenner?



14. Hva er den lille grønne figuren med stor nese?

Kanskje det er en eventyrfigur. I alle fall er det en fantasifigur som Sofus selv har funnet på.

15. Vet du hva den er laget av?

Den er laget av en slags betong som helles flytende opp i en form, akkurat som bronzen. Denne betongtypen kalles mineralitt, med små skarpe steiner som gjør at skulpturen får en ru overflate. Vil du kjenne på den med hendene?



### 16. Vet du hva et atelier er for noe?

Et atelier er et slags verksted der kunstnere lager malerier og skulpturer og andre former for kunst. I atelieret på Kanonhau- gen laget Sofus flere av skulpturene sine. Madsen bygget dette atelieret i hagen til huset der han bodde.

### 17. Hvorfor tror du så mange av skulpturene er nakne?

Sofus var opptatt av menneskekroppen og veldig flink til å forme muskler og bein og armer. Gjennom mange tusen år er menneskekroppen det billedhuggere har vært mest opptatt av å lage skulpturer av.



### 18. Hvordan kan vi se hvordan gutten på kulen har det?

Sofus var flink til å få frem følelsene til barn og voksne gjennom måten han har formet ansiktet. Også måten gutten står og holder hendene på forteller at han ikke er så veldig glad for å stå der. Synes du han ser trist eller glad ut?



### 19. Hvorfor tror du Sofus laget en skulptur av Olav Kyrre?

Olav Kyrre var kongen som grunnla Bergen og Sofus var med i en konkurranse om å lage et minnesmerke over denne kongen i Bergen. Har du sett den Olav Kyrre-skulpturen som står på plenen mellom Lille Lungegårdsvann og biblioteket i Bergen? Da har du sett at det går an å lage skulptur på en helt annen måte.

